

2. Михальчук Т.В. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій у режимі відеоконференції / Т. В. Михальчук // Криміналістика и судебная экспертиза. – 2013. – Вип. 58(1). – С. 138-144.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – Ст. 88.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За заг. ред. професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К.: Юстиніан, 2012. – 1224 с.

Хорькова Д.О.

студентка,

Науковий керівник: Солдатський В.В.

асистент,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ ПОТЕРПІЛОГО

В Україні процесуальний статус потерпілого в кримінальному судочинстві, забезпечення захисту його прав значно менш досконалий, ніж підозрюваного, обвинуваченого (підсудного). Тому питання вдосконалення процесуального статусу потерпілого є актуальною для науки кримінального процесу і практики законотворення. Необхідно забезпечити створення системи гарантій прав людини з метою розширення і зміцнення правового статусу постраждалої особи, своєчасного забезпечення її права на доступ до правосуддя та судовий захист, вдосконалення процесуального механізму реалізації своїх прав потерпілим. Кримінально-процесуальне законодавство має гарантувати не тільки дотримання прав потерпілого на своєчасне відшкодування (компенсацію) завданої шкоди, а і активність потерпілого під час досудового, судового слідства по встановленню обставин, що входять у предмет доказування в кримінальній справі. Важливу і все більш зростаючу роль у зв'язку з підготовкою України до вступу у Європейський Союз на ефективне поновлення прав та законних інтересів осіб, постраждалих від злочинів, мають і сучасні міжнародні документи. Національне законодавство має відповідати світовим стандартам в галузі прав людини.

У наукових працях, публікаціях неодноразово проблема вдосконалення процесуального статусу потерпілої від злочину особи була предметом дослідження. Праці Юрчишина В., Попелюшка В., Прилуцького П., Яценка С., Капліна О., Кокорева Л., П. Кучинської О., Шаповалової Л., Потеружі І., внесли вагомий внесок у розробку питань, пов'язаних з особливостями процесуального положення потерпілого в кримінальному судочинстві. Кримінально-процесуальний кодекс (2012 р.) далеко не досконалий, хоча він і змінив статус потерпілого у кримінальному провадженні як окремого учасника провадження [1]. Для набуття статусу потерпілого, особа має висловити волевиявлення. На думку науковця Пожар В.Г., необхідно виносити спеціальну ухвалу про визнання особи потерпілою з одночасним врученням їй пам'ятки про її права та обов'язки та їх повідомленням, і про це має бути складений відповідний протокол [3, с. 127]. Якщо внаслідок кримінального правопорушення настала смерть потерпілого, або особа перебуває у стані, який унеможлиблює подання нею відповідної заяви про можливість визнання її потерпілою, цей статус можуть отримати близькі родичі і члени сім'ї постраждалої особи. До кола цих осіб новий КПК України відносить досить широке коло осіб [1, п. 1 ч. 1 ст. 3]. Потерпілим визнають одну особу з числа близьких родичів чи членів сім'ї, яка подала заяву про її залучення до провадження як потерпілого, а за відповідним клопотанням – потерпілими можуть бути визнані декілька осіб. Це сприяє захисту потерпілого, але для вдосконалення статусу потерпілого потрібно вносити окрему постанову. Позитивним є факт визнання юридичної особи потерпілою за умов надання їй майнової шкоди.

Задля вдосконалення процесуального статусу потерпілого потребує змін і норма КПК [1, ч. 1 ст. 55] про заподіяння шкоди в результаті вчинення суспільно-небезпечного діяння неосудним або неповнолітнім, що не досяг віку кримінальної відповідальності [3, с. 129]. Також у КПК розглядається питання щодо можливості проведення скороченого судового слідства в разі відсутності потерпілого за умови, якщо обвинувачений, його захисник та прокурор не заперечують проти даного порядку. Згідно з міжнародним документом – Рекомендацією № R(85)11 Комітету Міністрів Ради Європи «Щодо положення потерпілого в рамках кримінального права та кримінального процесу» потерпілий має бути проінформований про дату і місце проведення розгляду, що стосується злочину, внаслідок якого він постраждав. Суд

зобов'язаний забезпечити участь потерпілого у судовому засіданні та з'ясувати його позиції щодо можливості проведення скороченого судового слідства. В чинному законодавстві варто передбачити обов'язкову участь потерпілого або його представника у визнанні важливої умови особливого порядку судового розгляду для покращення перспектив правового статусу потерпілого. Якщо суд лише запитує згоду потерпілого щодо можливості проведення скороченого судового слідства, без детального з'ясування в судовому розслідуванні позицій і правильного розуміння змісту конкретних фактичних обставин, це також є порушенням правового статусу потерпілого і це правове положення має бути вдосконалено. Процесуальний статус потерпілого має бути вдосконалений і з питань такої слідчої дії, як призначення експертизи. Потерпілий не має тут ніяких прав, вважає Пожар В.Г. [4, с. 129]. Потерпілий має право клопотати слідчому, прокурору про проведення експертизи, але його не знайомлять з постановою про призначення експертизи, він не може заявити експерту відвід, не може звернутися до судді з клопотанням про залучення експерта. Всі ці права має сторона захисту, це не сприяє тріумфу справедливості, принципу рівності сторін і захисту прав та інтересів потерпілого, тому потребує у перспективі виправлення на законодавчому рівні.

Уваги потребує і той факт, що потерпілий не має можливості ознайомитись з матеріалами розслідування в разі, якщо справу закрито, він не в змозі проаналізувати підстави для винесення такого рішення прокурором, слідчим. В перспективі потерпілий повинен мати право на доступ до матеріалів закінченого досудового розслідування.

Аналіз чинного законодавства, вивчення проблематики процесуального статусу потерпілого, практики судового розгляду юристами дає можливість зробити висновок, що КПК 2012 року має багато нових положень, що удосконалюють його, але існує ще багато проблем. Вдосконалення процесуального статусу потерпілого є бажаним та необхідним, тому що у законодавстві є багато прогалин, що роблять епізодично неможливим принцип рівності сторін і захисту прав потерпілого, розвиток правових відносин у відповідності до норм міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. // Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/4651г-17.

2. Давиденко С.В. Потерпілий як учасник кримінального провадження в суді першої інстанції // Порівняльно-аналітичне право. – № 2. – 2014. – 5 с.

3. Лобойко Л.М. Принцип диспозитивності в кримінальному процесі України: Монографія // Дніпропетровськ: «Ліра-ЛТД», 2004.– 84 с.

4. Пожар В.Г. Процесуальний статус потерпілого за новим Кримінальним процесуальним кодексом України: позитивні кроки та прогалини правової регламентації // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – № 2. – 2013. – 6 с.

5. Попелюшко В.О. Предмет захисту та його доказування в кримінальній справі: Монографія // Київ, 2005. – 94 с.

6. Прилуцький П.В. Концепція проблеми істини у кримінальному процесі України: Монографія // Сміла: Тясмин, 2006. – 102 с.